BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA KADRLAR SALOHIYATINI OSHIRISH VA EKOLOGIK ONGNI INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI

Mazamqulov Eldor Muhammadqul o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika instituti doktoranti

Annotatsiya: Global ekologik muammolar kuchayib borayotgan hozirgi davrda malakali, ekologik tafakkurga ega mutaxassislarni tayyorlash jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida qaraladi. Tadqiqotda kadrlar tayyorlash tizimida ekologik bilim va ko‘nikmalarni singdirishning nazariy asoslari, innovatsion yondashuvlari va amaliy mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, ekologik ongni rivojlantirishda ta’lim muassasalari, davlat siyosati va fuqarolik jamiyati institutlarining o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: barqaror rivojlanish, kadrlar salohiyati, ekologik ong, ekologik tafakkur, ta’lim tizimi, integratsiya, innovatsion yondashuv, ekologik madaniyat, global muammolar, inson kapitali, ekologik tarbiya, barqaror taraqqiyot strategiyasi.

Hozirgi globallashuv jarayonida insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri — bu barqaror rivojlanishni ta’minlashdir. Barqaror rivojlanish iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy farovonlik

va ekologik muvozanatning o‘zaro uyg‘unligini anglatadi. Ushbu jarayonda inson kapitali, ya’ni kadrlar salohiyati hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy jamiyatda nafaqat yuqori malakali, balki ekologik ong va mas’uliyatga ega mutaxassislarni tayyorlash zarurati tobora ortib bormoqda. Ekologik muammolar — iqlim o‘zgarishi, suv resurslarining kamayishi, tuproq degradatsiyasi, bioxilma-xillikning qisqarishi kabi holatlar — inson faoliyati bilan chambarchas bog‘liq. Bu muammolarni hal etishda texnologik yondashuvlar bilan bir qatorda insonning ongli munosabati, ekologik tafakkuri ham muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jihatdan ekologik ongni shakllantirish va uni kadrlar tayyorlash tizimiga integratsiya qilish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Kadrlar salohiyatini oshirish deganda nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish, balki shaxsning ijtimoiy mas’uliyati, ekologik madaniyati va innovatsion fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish ham tushuniladi. Zamonaviy ta’lim tizimi ana shu kompleks yondashuvni talab etadi. Shu bois oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlar va kasb-hunar tizimida ekologik ta’lim komponentlarini keng joriy etish muhimdir. Ekologik ongni integratsiyalash bir necha bosqichlarni o‘z ichiga oladi. Birinchidan, o‘quv dasturlariga ekologik fanlar va barqaror rivojlanish tamoyillarini kiritish zarur. Ikkinchidan, fanlararo yondashuvni rivojlantirish orqali ekologik bilimlarni iqtisodiyot, texnika, ijtimoiy fanlar bilan uyg‘unlashtirish lozim. Uchinchidan, amaliy faoliyat — loyihalar, ekologik tashabbuslar, dala tadqiqotlari orqali talabalarda real muammolarni hal etish ko‘nikmalarini shakllantirish talab etiladi. Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ekologik ta’limni erta yoshdan boshlab yo‘lga qo‘yish yuqori samaradorlik beradi. Maktabgacha ta’limdan boshlab oliy ta’limgacha bo‘lgan uzluksiz tizimda ekologik qadriyatlarni singdirish orqali ekologik madaniyatni shakllantirish mumkin. Bu esa kelajakda ekologik mas’uliyatli qarorlar qabul qila oladigan yetuk mutaxassislarni yetishtirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, ekologik ongni integratsiyalashda bir qator muammolar mavjud. Avvalo, o‘quv dasturlarining yetarli darajada moslashmaganligi, pedagoglarning ekologik kompetensiyalarining pastligi, amaliy mashg‘ulotlar uchun moddiy-texnik bazaning yetishmasligi asosiy to‘siqlardan hisoblanadi. Bundan tashqari, jamiyatda ekologik madaniyat darajasining pastligi ham bu jarayonga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun kompleks choralar zarur. Jumladan, ta’lim standartlarini yangilash, pedagog kadrlarning malakasini oshirish, ekologik innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash, davlat va nodavlat tashkilotlar hamkorligini kuchaytirish muhimdir. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari orqali ekologik targ‘ibotni kuchaytirish ham katta ahamiyatga ega. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining strategik yo‘nalishi sifatida inson faoliyatining barcha sohalarini qamrab oladi. Ayniqsa, ishlab chiqarish, boshqaruv va ta’lim tizimlarida ekologik tamoyillarni joriy etish kadrlar tayyorlash jarayoniga yangicha yondashuvni talab etadi. Endilikda mutaxassis nafaqat o‘z sohasining bilimdoni, balki ekologik xavfsizlikni ta’minlay oladigan, resurslardan oqilona foydalanishga qodir bo‘lgan shaxs sifatida shakllanishi lozim. Zamonaviy iqtisodiyotda “yashil iqtisodiyot” tamoyillarining rivojlanishi kadrlar salohiyatiga qo‘yiladigan talablarni tubdan o‘zgartirmoqda. Energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash kabi yo‘nalishlarda bilimga ega mutaxassislar tobora ko‘proq talab etilmoqda. Shu sababli ta’lim tizimida ekologik bilimlarni chuqurlashtirish bilan bir qatorda, ularni amaliy ko‘nikmalar bilan mustahkamlash zarurati ortib bormoqda. Ekologik ongni shakllantirishda madaniy va axloqiy omillar ham muhim rol o‘ynaydi. Insonning tabiatga bo‘lgan munosabati faqat ilmiy bilimlar bilan emas, balki uning qadriyatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy mas’uliyati bilan ham belgilanadi. Shu jihatdan qaraganda, ekologik tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligini ta’minlash muhimdir. Bu esa yosh avlodda tabiatga ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Kadrlar salohiyatini oshirishda raqamli texnologiyalar va innovatsion platformalardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masofaviy ta’lim, sun’iy intellekt asosidagi o‘quv tizimlari, virtual laboratoriyalar orqali ekologik bilimlarni keng ommaga yetkazish imkoniyati yaratilmoqda. Bu esa nafaqat ta’lim sifati, balki uning qamrovini ham oshiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida ekologik monitoring, resurslar hisobini yuritish va tahlil qilish samaradorligi ham ortadi.

Yana bir muhim jihat — bu ishlab chiqarish va ta’lim integratsiyasidir. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, nazariy bilimlar real ishlab chiqarish jarayonlari bilan uyg‘unlashgandagina yuqori natija beradi. Shu sababli korxonalar va ta’lim muassasalari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish, dual ta’lim tizimini rivojlantirish orqali ekologik mas’uliyatli mutaxassislarni tayyorlash mumkin. Bunday yondashuv talabalarga real muammolarni ko‘rish va ularni hal etishda faol ishtirok etish imkonini beradi.

Bundan tashqari, hududiy xususiyatlarni hisobga olish ham muhim omil hisoblanadi. Har bir mintaqaning ekologik muammolari o‘ziga xos bo‘lib, kadrlar tayyorlash jarayonida ana shu jihatlar e’tiborga olinishi lozim. Masalan, suv tanqisligi mavjud hududlarda suvni tejash texnologiyalariga ixtisoslashgan mutaxassislar zarur bo‘lsa, sanoat rivojlangan hududlarda chiqindilarni boshqarish va ekologik xavfsizlik yo‘nalishlari ustuvor bo‘ladi. Shuningdek, ekologik ongni shakllantirishda ijtimoiy institutlarning roli ham ortib bormoqda. Nodavlat tashkilotlar, jamoatchilik harakatlari va volontyorlik tashabbuslari orqali ekologik muammolarga e’tibor qaratish, aholining ekologik savodxonligini oshirish mumkin. Bu esa davlat siyosatini qo‘llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhitni shakllantiradi. Natijada, barqaror rivojlanish sharoitida kadrlar salohiyatini oshirish va ekologik ongni integratsiyalash jarayoni ko‘p qirrali va tizimli yondashuvni talab qiladi. U faqat ta’lim tizimi bilan cheklanib qolmay, balki iqtisodiyot, madaniyat, texnologiya va jamiyatning barcha qatlamlarini qamrab olgan holda amalga oshirilgandagina samarali natija beradi.

Xulosa qilib aytganda, barqaror rivojlanish sharoitida kadrlar salohiyatini oshirish va ekologik ongni integratsiyalash o‘zaro bog‘liq va strategik ahamiyatga ega jarayondir. Bu yo‘nalishda samarali siyosat yuritish orqali ekologik xavfsiz, ijtimoiy barqaror va iqtisodiy rivojlangan jamiyatni barpo etish mumkin. Eng muhimi, inson omili — uning bilimi, tafakkuri va mas’uliyati — barqaror kelajakning asosiy garovi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

2.Islom Karimov. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari. “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi (2019–2030)”. – Toshkent, 2019.

4.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlik konsepsiyasi. – Toshkent, 2020.

5.O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi. Ekologik siyosat va barqaror rivojlanish bo‘yicha me’yoriy hujjatlar to‘plami. – Toshkent, 2022.